

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

ШИЛІНСЬКА ІННА ФЕОДОСІВНА

УДК 81'271+378

**ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ПРОФЕСІЙНОГО МОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ
ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Тернопіль – 2012

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
КОНДРАЦЬКА Людмила Анатоліївна,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка, професор кафедри
музикознавства, методики музичного виховання
та вокально-хорових дисциплін.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
КОЗУБОВСЬКА Ірина Василівна,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
професор кафедри педагогіки і психології;
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник

СМІЛЯНЕЦЬ Олена Геннадіївна,
старший науковий співробітник,
Вінницький національний аграрний університет,
доцент кафедри вищої математики,
інформатики та математичних методів в економіці.

Захист відбудеться 22 червня 2012 року о 13.30 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.053.03 у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка (зала засідань, вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027).

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка за адресою: вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027.

Автореферат розісланий 22 травня 2012 року

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Г. М. Мешко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Особливостями сучасного постекономічного суспільства є зростання значення людського капіталу та ролі морально-психологічних норм і мотивів в економічних відносинах (Дж. К. Гелбрейт, В.Іноземцев, Л. Туроу, Р. Хейльбронер). Це, у свою чергу, зумовлює доцільність гуманітаризації економічної освіти, її зорієнтованість не просто на успішного підприємця, а соціально й етично відповідальну культуротворчу індивідуальність. Саме її фахова діяльність здатна задовільнити вимоги сучасної культури підприємництва: зосередженість на неекономічних (постматеріальних, за Р. Інглегартом) цілях і цінностях у внутрішньо- і зовнішньогалузевих стосунках; особистому самопокладанні, суверенності епістемологічного мислення; творчому виявленні та ініціативності.

Культуротворча спрямованість сучасної компетентнісної концепції економічної освіти забезпечує не просто синтез фахових і гуманітарних дисциплін, а демаркацію їх предметних полів (К. Поппер) у міждисциплінарному просторі лінгвістики, завдяки впровадженню герменевтичної методології пізнання (К.-О. Апель), зокрема її мовної парадигми (Дж. Марголіс). Визначальною для неї є тенденція вивчення об'єктів гуманітарного пізнання під кутом зору концептуально-методологічного апарату лінгвістики і філософії. Саме мова в руслі цієї тенденції є чинником культурних сутностей та їх причинності, оскільки всяка думка спирається на смисли лексем. Зважаючи на це, мовленнєва поведінка передбачає смислову інтерпретацію мовленнєвих рецепцій, продукування та презентацію знання як формулювання особистісного смислу думки, тексту, тобто реалізацію семасіологічної функції мовця (Л.Булаховський, Г. Фреге).

У руслі мовної парадигми гуманітарного знання деякого переосмислення набуває проблема культури професійного мовлення (Т. Гороховська, О.Клімкіна, І. Козубовська, О. Крсек, О. Мозолева). Цей феномен постає не лише визначальною характеристикою професійної культури фахівця як мовної особистості, а й чинником особистого осмислення і продукування ним фахових знань, тобто поведінковою моделлю мовнокогнітивної творчості. Формування культури професійного мовлення, таким чином, спрямоване на розвиток здатності майбутнього фахівця до особистісних суджень з приводу галузевої проблематики (продукування та виваженої аргументації нестандартних ідей, причому в різних лексико-семантичних системах), тобто самореалізацію студента як культуротворчої індивідуальності.

Результати дослідження теорій мови як чинника думки (Л. Виготський, В.фон Гумбольдт, О. Потебня), концепцій пізнання як смислового мовлення (В.Дільтей) і «герменевтичного кола» (Г. Гадамер, М. Гайдеггер, Г. Шпет), когнітивістики культурних смислів професійного співтовариства (Т. Бабкіна, В.Вербець, Ю. Куницька) дають підстави для виявлення суперечностей між:

1) теоретичним декларуванням доцільності освоєння мовної парадигми гуманітарного знання як чинника успішного входження майбутнього економіста в сучасний глобалізований

інформаційний простір і відсутністю відповідних педагогічних технологій її практичного впровадження у зміст економічної освіти;

2) розробкою ряду концепцій майбутнього економіста як мовної індивідуальності та відсутністю у пропозованих структурах їх формування завершального, смислотвірного рівня, без якого професійна комунікація залишається розімкнутою;

3) визнанням культуротворчого потенціалу мовної освіти майбутнього фахівця економічного профілю та недостатньою реалізацією індивідуальних стратегій його особистісно-професійного розвитку.

Соціально-педагогічна важливість формування культури професійного мовлення майбутніх фахівців економічного профілю та недостатня дослідженість проблеми, а також потреба вищої економічної школи у розробці відповідних теоретико-методологічних і технологічних підходів зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: **«Формування культури професійного мовлення майбутніх фахівців економічного профілю в процесі вивчення гуманітарних дисциплін»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження проблеми виконано в Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка відповідно до плану науково-дослідних робіт Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка і є одним із напрямів комплексної наукової теми «Теоретико-методичні основи професійної підготовки фахівців в умовах реалізації ідей Болонської угоди» (державний реєстраційний номер 0108U000536). Тему дисертації затверджено вченою радою Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (протокол № 8 від 31.03.2009 р.) та узгоджено у Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології НАПН України (протокол № 4 від 26.05.2009 р.).

Об'єкт дослідження – процес гуманітарної підготовки майбутніх фахівців економічного профілю.

Предмет дослідження – формування культури професійного мовлення як компонент гуманітарної підготовки майбутніх фахівців економічного профілю до підприємницької діяльності.

Мета дослідження – обґрунтувати педагогічну технологію формування культури професійного мовлення майбутніх фахівців економічного профілю в процесі вивчення гуманітарних дисциплін.

Для досягнення мети визначено такі **завдання дослідження**:

1) на основі узагальнення теоретичних рецепцій і стану сучасної практики реалізації досліджуваної проблеми уточнити сутність поняття «культура професійного мовлення

майбутнього фахівця економічного профілю» та з'ясувати структурний зміст означеного феномену в контексті удосконаленої професіограми економіста як гуманної творчої індивідуальності;

2) визначити критерії, показники та рівні сформованості культури професійного мовлення майбутніх фахівців економічного профілю;

3) теоретично обґрунтувати модель педагогічної технології формування культури професійного мовлення майбутніх фахівців економічного профілю в процесі вивчення гуманітарних дисциплін;

4) експериментально перевірити ефективність педагогічної технології формування культури професійного мовлення майбутніх фахівців економічного профілю в процесі вивчення гуманітарних дисциплін і підготувати методичні рекомендації щодо її практичного впровадження.

Для вирішення поставлених завдань використовувалися такі **методи дослідження**:

– *теоретичні* – системно-структурний, герменевтичний і гіпотетико-дедуктивний, аналіз психолого-педагогічної та лінгвофілософської літератури – для з'ясування сутності поняття «культура професійного мовлення майбутнього фахівця економічного профілю»; синтез, абстрагування, прогнозування, моделювання задля створення моделі педагогічної технології формування культури професійного мовлення майбутніх фахівців економічного профілю;

– *емпіричні* – педагогічне спостереження, бесіда, анкетування, творчі завдання, само-, експертна оцінка, тестування – для констатації існуючого стану гуманітарної підготовки студентів та розробки предмета дослідження; педагогічний експеримент – для перевірки результативності реалізації педагогічної технології формування культури професійного мовлення майбутніх фахівців економічного профілю у процесі вивчення гуманітарних дисциплін;

– *математичної статистики* – *U*-критерій Манна-Уїтні – для встановлення достовірності результатів експертного опитування; кореляційний аналіз – для визначення залежності сформованості компонентів культури професійного мовлення майбутніх фахівців економічного профілю; *t*-критерій Стьюдента – для встановлення статистичної достовірності відмінностей між показниками рівнів сформованості структурних компонентів досліджуваного феномену у контрольній та експериментальній групах.

Експериментальна база дослідження.

Дисертаційне дослідження здійснювалося у Тернопільському національному економічному університеті (факультет комп'ютерних інформаційних технологій, факультет банківського бізнесу), Тернопільському національному політехнічному університеті імені Івана Пулюя (факультет економіки і підприємницької діяльності), Одеському національному політехнічному університеті (інститут бізнесу, економіки та інформаційних технологій), Рівненському державному гуманітарному університеті (факультет документальних комунікацій та

менеджменту), Донецькому національному університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського (факультет маркетингу, торгівлі та митної справи), Донецькому національному університету (економічний факультет). Експериментом було охоплено 309 студентів 1 – 3-х курсів, 125 студентів 4-го курсу після проходження ними виробничої практики, 30 викладачів гуманітарних дисциплін вищих навчальних закладів, де відбувалася апробація дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що *вперше*:

– теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічну технологію формування культури професійного мовлення майбутніх фахівців економічного профілю в процесі вивчення гуманітарних дисциплін, модель якої відображає структурно-функціональний зв'язок *концептуального* (мета, завдання, концептуальні ідеї, основотвірні закономірності, принципи, педагогічні підходи); *змістового* (різногалузеве гуманітарне знання особливостей культури підприємництва як ціннісно-сислового явища в сучасній ринковій ситуації; спецкурс); *організаційно-процесуального* (фактори, педагогічні умови, методи, форми і засоби) і *діагностико-рефлексивного* (критерії і показники рівнів та методи діагностики сформованості досліджуваного феномену як кінцевого результату) компонентів;

– уточнено сутність поняття «культура професійного мовлення майбутнього фахівця економічного профілю»; визначено структуру досліджуваного феномену: *мотиваційний* (смилова орієнтація студента на освоєння семантичного простору гуманітарно-технічної лексики представників різних підприємницьких культур; смислове ставлення до мовної парадигми фахового знання; намір реалізувати смислотвірні функції мовленнєвої діяльності); *когнітивний* (знання смислової типології фахового знання як тексту; стратегій смислової інтерпретації мовленнєвих рецепцій, продукування і тактик смислової презентації фахового знання у різних лексико-семантичних системах); *операційний* (здатність до семантичної гнучкості, смислового узагальнення і мовнокогнітивної поліфункціональності у процесі інтерпретації, продукування і презентації смислу фахового знання) і *аксіологічний* (експертна і самооцінка професійних та особистісних якостей сучасного підприємця) компоненти;

– конкретизовано зміст професіограми економіста як мовної особистості і підприємця.

Подальшого впровадження в теорію професійної освіти набула мовна парадигма гуманітарного знання.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці методичних рекомендацій «Організаційно-технологічні аспекти формування культури професійного мовлення майбутніх фахівців економічного профілю в процесі вивчення гуманітарних дисциплін»; діагностичних методик визначення рівнів сформованості культури професійного мовлення майбутніх економістів та відповідних дидактичних матеріалів, які слугують засобом удосконалення самостійної та індивідуальної роботи студентів.

Практичні результати дослідження впроваджено у навчально-виховний процес Тернопільського національного економічного університету (довідка № 126-38/2846 від 26.12.2011 р.), Тернопільського національного політехнічного університету імені Івана Пулюя (довідка № 3020 від 13.12.2011р.), Одеського національного політехнічного університету (довідка № 2633/68-07 від 22.12.2011 р.), Рівненського державного гуманітарного університету (довідка №10 від 24.01.12 р.), Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського (довідка № 08.06/885 від 05.04.2012 р.), Донецького національного університету (довідка № 565/01-26/6.9.0 від 10.04.2012 р.).

Особистий внесок здобувача. Усі результати дослідження є особистим надбанням автора. У навчальному посібнику «Англійська мова для професійного спілкування (для технічних спеціальностей)», опублікованому у співавторстві з В. Слухинською, автору належить розробка тематичного змісту методичного забезпечення.

Апробація результатів дослідження здійснювалася під час виступів на науково-практичних конференціях: міжнародних – «Проблеми та перспективи лінгвістичних досліджень в умовах глобалізаційних процесів» (Тернопіль, 2007); «Іноземномовна комунікація: здобутки та перспективи» (Тернопіль, 2008); «Семантика мови і тексту» (Івано-Франківськ, 2009); «Міжнародна комунікація: мова – культура – особистість» (Острог, 2010); «Проблеми і перспективи працевлаштування випускників вищих навчальних закладів» (Донецьк, 2011); всеукраїнських – «Актуальні питання лінгвістики, літературознавства та інноваційної методики викладання іноземних мов» (Тернопіль, 2011), «Сучасні технології викладання гуманітарних дисциплін: інноваційний та науково-прикладний аспекти» (Донецьк, 2011).

Публікації. Теоретичні положення та практичні результати дослідження відображено у 12 наукових та навчально-методичних працях, із них 11 одноосібних, у тому числі 6 статей у наукових фахових виданнях.

Структура й обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (279 найменувань) та 9 додатків. Загальний обсяг дисертації викладено на 219 сторінках, із них основного тексту 162 сторінки. Робота містить 28 таблиць та 6 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено його об'єкт і предмет, мету та завдання, викладено теоретико-методологічні основи, окреслено методи дослідження, розкрито наукову новизну, практичне значення роботи; представлено відомості про апробацію та впровадження результатів дослідження у педагогічну практику.

У першому розділі – «Теоретичні основи дослідження культури професійного мовлення майбутніх фахівців економічного профілю» – здійснено аналіз культури професійного мовлення як чинника гуманітаризації професійної підготовки майбутніх фахівців економічного профілю, вивчено стан сучасної соціально-економічної практики функціонування феномену, розкрито його сутнісний зміст і структуру.

На основі ґрунтовного дослідження сучасних рецепцій теорії економічного розвитку, економічної психології, антропології і культури підприємництва з'ясовано особливості нового типу підприємця (як *homo sociologicus*) і у зв'язку з цим значущість вирішення проблеми гуманітаризації економічної освіти (В. Алтухов, Л. Гореліков, В. Кохановский, С.Кримський, М. Марчук, О. Смілянець). Вона передбачає інтеграцію фахових і гуманітарних дисциплін (на основі логіки методологічного монізму) з наступною смисловою інтеріоризацією гуманітарного знання (Е. Тофлер).

У контексті герменевтичної методології (В. Дільтей) і філософської ідеї трансцендентального статусу мови як чинника думки (К.-О. Апель, В. фон Гумбольдт) виявлено сутність гуманітарного знання як розуміння мовленнєвих смислів, а відтак мовної парадигми знання-розуміння і представлено алгоритм мовленнєво-мислительної дії у контексті семасіологічного підходу (Ж. Лакан, Г. Фреге, та ін.). На підставі осмислення рецепцій мови-мовлення як динамічних феноменів, що віддзеркалюють мінливість духовного світу людини, і перенесення ідеї «артикуляції думки в мовному середовищі» (В. фон Гумбольдт) в інформаційний (лексиконний) контекст сучасної економічної сфери (соціально-психологічної взаємодії представників різних підприємницьких культур) усвідомлено необхідність освоєння майбутнім економістом різних лексико-семантичних і семіотичних систем (тобто розширення його фахової лексики, з виходом за межі нормативності) заради адекватності смислового розуміння, продукування і презентації фахового знання як тексту (точніше «етичного знання моральною мовою», за С.Тулміном). Звідси очевидність необхідності спрямування сучасної мовної освіти майбутнього економіста на його самореалізацію як семіотичного суб'єкта і гуманної творчої індивідуальності.

На основі означених теоретичних положень осмислено дослідження проблеми культури мовлення (у мовознавстві – Н. Бабиц, Ф. Бацевич, Б. Головін, М. Ілляш, М. Жовтобрюх, А. Ксенофонтowa, Л. Струганець) і лінгводидактиці – Б. Голуб, В. Мельничайко, Е. Палихата, М. Пентилюк), культури професійного мовлення (Т. Гороховська, О. Крсек, О. Клімкіна, І. Мозолева), а також культури професійного спілкування (А. Бичок, В. Лівенцова, І. Ярошук) і ділового мовлення майбутніх економістів (В. Михайлюк), ідеї яких суголосні позиціям сучасних психолінгвістів (Т. Дрідзе, Т. Ушакова).

У результаті узагальнення означеного теоретичного й емпіричного досвіду з'ясовано доцільність дослідження культури професійного мовлення (КПМ) фахівця не лише як чинника професійної комунікації (тобто компетенції словотворчості), а й розуміючого герменевтичного пізнання (тобто компетенції смислотворчості). Зважаючи на це, культура професійного мовлення майбутнього фахівця економічного профілю визначена нами як *інтегративна особистісна якість, що проявляється у готовності до інтерпретації, продукування і презентації ціннісно осмисленої фахової інформації в різних лексико-семантичних системах з метою реалізації інтелектуальних функцій підприємницької діяльності.*

Ознайомлення з переліком цих функцій (давати виважені оцінки; інтуїтивно висувати й аргументувати нестандартні рішення у ситуації вибору; сутнісно пояснювати, генерувати і доводити перспективність нових економічних ідей в умовах невизначеності; оцінювати зовнішню економічну ситуацію та економічні дії з погляду етики і моралі; укладати бізнесові угоди; встановлювати ділові контакти з представниками різних типів господарської культури; вести міжкультурні ділові переговори на основі гуманних принципів, за Р. Хізричем, М. Пітерсом) дало можливість визначити коло мовленнєвих знань, умінь і здібностей, на основі якого було створено авторський варіант професіограми сучасного фахівця економічного профілю як підприємця. Його співвіднесеність зі змістом існуючих освітньо-кваліфікаційних характеристик і освітньо-професійних програм спеціаліста, з концепціями підручників і навчальних посібників з культури мовлення (Н. Авраменко, Н. Ануфрієва, М. Гінзбург, М. Зубков, Л. Науменко, З. Мацок, Н. Станкевич, О. Тарнопольський, С. Кожушко, Г. Чайка, С. Шевчук), змістом гуманітарних дисциплін, результатами самооцінок студентів і експертних оцінок викладачів вищих навчальних закладів, де відбувалася апробація дослідження, дала підстави стверджувати: в сучасному просторі економічної освіти культура професійного мовлення переважно функціонує як чинник комунікативної діяльності; оволодіння відповідним досвідом відбувається на заняттях з української та іноземної мов; недооцінка можливостей гуманітарно-пізнавального виміру зумовлює недостатність осмислення перспектив і мотивації формування феномену як у студентів (63,7%), так і викладачів гуманітарних дисциплін (41,8%).

На основі експертного аналізу можливого переліку професійно-мовленнєвих якостей, знань та умінь, які б мали характеризувати зміст культури професійного мовлення майбутнього економіста, визначено структуру досліджуваного феномену. Вона містить такі компоненти: *мотиваційний, когнітивний, операційний, аксіологічний.* Системотвірним чинником описаної структури постає спрямованість майбутнього економіста на самовираження як гуманної творчої індивідуальності.

У другому розділі роботи – **«Науково-методичні основи формування культури професійного мовлення майбутніх фахівців економічного профілю в процесі вивчення**

гуманітарних дисциплін» – виявлено критерії і показники визначення рівнів сформованості культури професійного мовлення майбутніх фахівців економічного профілю; здійснено теоретичне моделювання педагогічної технології формування культури професійного мовлення майбутніх фахівців економічного профілю в процесі вивчення гуманітарних дисциплін.

Аналіз рецепцій сучасної культурно-історичної психології (А. Брушлінський, М. Гусельцева) і гуманітарної парадигми розвитку «людини можливої» (Б. Братусь, В. Зінченко), що завершився сутнісною характеристикою ціннісно-цільового контексту сучасного освітнього простору (багатомірність і мережева організація знання та логік його дослідження; рефлексія і чутливість до контекстів міждисциплінарного дискурсу; прийняття ідеї невизначеності як сполучного етапу розвитку усіх систем; недоконцептуалізованість понять і термінології) дав можливість осмислити ідею «гуманізації світу мовою» (В. фон Гумбольдт) не лише на рівні функції (обслуговування суб'єкта), але й сутності (вдосконалення суб'єкта як творчої індивідуальності).

У руслі цієї ідеї було визначено когнітивну орієнтацію «смислового додумування» (М. Мамардашвілі). На її основі здійснено відбір ряду когнітивних таксономій, шкал засвоєння знань і умінь, проведено контент-аналіз емпіричних суджень студентів та експертних оцінок викладачів. У результаті їх сутнісного узагальнення визначено критерії сформованості культури професійного мовлення майбутніх фахівців економічного профілю:

мотиваційно-смиловий (показники – характер смислової орієнтації студента на освоєння гуманітарно-технічної лексики представників різних підприємницьких культур; стійкість смислового ставлення студента до мовної парадигми фахового знання; сформованість наміру реалізації смислотвірних функцій рецептивного і продуктивного мовлення);

інформаційно-смиловий (показники – глибина і обсяг засвоєння смислової типології тексту для адекватної інтерпретації фахового знання; ступінь обізнаності зі стратегіями смислової інтерпретації мовленнєвих рецепцій і продукування фахового знання, ступінь обізнаності з тактиками смислової презентації фахового знання);

операційно-коригувальний (показники – рівень оволодіння уміннями смислової інтерпретації мовленнєвих рецепцій фахового знання; рівень оволодіння уміннями мовленнєвого продукування і смислової презентації фахового знання);

оцінювально-формувальний (показники – ступінь готовності студента до реалізації розвивальної функції само- й експертної оцінки майбутнього економіста як гуманної творчої індивідуальності).

Для відстеження їх динаміки створено шкалу та розроблено змістові характеристики початкового, середнього і високого рівнів.

Початковий рівень характеризує студента, який демонструє бажання освоювати інтернаціональний гуманітарно-технічний лексикон галузі і лексико-семантичні системи

підприємницьких культур лише заради участі у процесі комунікації; відсутність стійкого смислового ставлення до фахового знання як тексту (тобто здатність відтворювати теоретичні положення, норми, правила лише за формальною логікою; ситуативний і часто невдалий намір реалізації смислотвірних функцій мовлення; номінальні знання смислової типології фахового знання як тексту; формально-репродуктивну ідентифікацію мовленнєвих стратегій і тактик; відсутність семантичної гнучкості і відтворення лише буквального смислу мовленнєвої рецепції; здатність до смислової презентації фахового знання лише за готовим зразком і у межах логіки аналітичної мовнокогнітивної функції; констатацію факту самовираження як гуманної творчої індивідуальності і критиканство в оцінці особистісних і професійних якостей своїх колег.

Середній рівень характеризує студента, який виявляє бажання освоювати сучасний галузевий лексикон і лексико-семантичні системи інших підприємницьких культур лише заради забезпечення своєї конкурентної здатності; розуміння доцільності ставлення до фахового знання як до тексту і намір смислотворчості в усіх видах фахової діяльності; семантичну гнучкість під час інтерпретації фахового знання (як перекладу, пояснення чи редукції, з вирізненням його тропологічного смислу); здатність до мовленнєвого продукування і презентації смислу фахової інформації з частковим виходом у формат дизайну; реалізацію стимульно-мотивувальної функції самооцінки та вираженість і толерантність в оцінюванні своїх колег.

Високий рівень сформованості культури професійного мовлення характеризує студента з *постдовільною* мотивацією герменевтичного освоєння нового фахового лексикону й відповідних лексико-семантичних систем на основі лінгвосеміотичного смаку і наміром смислотворчості в усіх сферах життєдіяльності; готовністю до мовленнєвої інтерпретації, продукування і презентації сутнісного смислу фахового знання за допомогою різних моделей дизайнового мислення (в ситуаціях обґрунтування нестандартних економічних рішень і нових комерційних ідей, прогнозування зони ризику в оцінюванні їх перспективності, сутнісного пояснення доцільності економічної поведінки з погляду етики і моралі); здатністю до розвивального само- і експертного оцінювання особистісних і професійних якостей майбутнього економіста.

Зважаючи на предмет дослідження, формування культури професійного мовлення майбутніх фахівців економічного профілю ми здійснювали на основі гуманітарної парадигми (її педагогічних законів, ціннісних орієнтирів, ментальних установок і дослідницького інструментарію) та з урахуванням особливостей підприємницької культури сучасного економіста. Аналіз досліджень гуманітарних стратегій показав, що відповідна їм технологія має ґрунтуватися на визнанні цілісного характеру педагогічного процесу, його зумовленості закономірностями нелінійного і кризового характеру внутрішнього саморозвитку суб'єкта і педагогічної співучасті в його поступальному розвитку. Спробою реалізувати цю об'єктивну вимогу постало моделювання

педагогічної технології формування культури професійного мовлення майбутніх фахівців економічного профілю в процесі вивчення гуманітарних дисциплін.

Розробка концептуального компонента моделі педагогічної технології передбачала визначення *мети і завдань* досліджуваного процесу, виявлення і врахування *засадничих закономірностей* (взаємозалежності мови і знання; породжувальної граматики і епістемології; культури мовного виховання і мовного виховання культурою) і *принципів* їх реалізації (гуманітаризації мовної освіти; фахової культуротворчості; естетики «двоголосого слова»; етики лексичної гіпотези; контекстуальності навчання; артикуляції думки в мовному середовищі), дія яких залежить від упровадження технологічного, семасіологічного, компетентнісного, культурологічного, особистісно-діяльнісного, синергетичного й аксіологічного педагогічних підходів до розгляду педагогічних явищ. Визначені концептуальні положення слугували теоретичним підґрунтям для моделювання *змістового, організаційно-процесуального і діагностико-рефлексивного* компонентів моделі досліджуваної технології.

Моделювання *змістового компонента* педагогічної технології передбачало впровадження герменевтичної логіки реалізації мовної парадигми гуманітарного знання в навчальні програми і тематичні плани ряду дисциплін («Філософія», «Історія української культури», «Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Іноземна мова», «Психологія та педагогіка») і їх коректну адаптацію до вирішення завдань формування культури професійного мовлення майбутнього економіста для успішного виконання ним підприємницької діяльності.

Створена змістова карта після практичної апробації була впроваджена у навчальний процес. На її основі було розроблено авторський спецкурс «Культура професійного мовлення фахівця з економічної кібернетики») для студентів 1-3-х курсів – майбутніх фахівців галузі знань 0305 «Економіка і підприємництво».

Моделювання *організаційно-процесуального* компонента педагогічної технології передбачало теоретичне обґрунтування процесу реалізації ефективних шляхів осмислення гуманітарного знання студентами. Зважаючи на характерні особливості цього знання (персоніфікованість, ціннісну зорієнтованість, діалогічність і контекстуальність), одним із таких було обрано *концепцію контекстуального навчання* (А.Вербіцький). Її семіотичний, імітаційний і соціальний напрями спрямовані на поетапне моделювання предметного і соціального змісту актуальної фахової діяльності мовою гуманітарних наук і системою інноваційних форм, методів і засобів. Їх реалізація, як передбачалось, органічно пов'язана з іншими педагогічними умовами організації досліджуваного процесу: створенням освітнього середовища як текстової реальності (зважаючи на те, що думка артикулюється лише в конкретній лексико-семантичній системі або їх взаємодії); розвитком мотивації студента до поєднання у фаховій діяльності функцій суб'єкта пізнання і семіотичного суб'єкта, що має статус культурової реальності (зважаючи на те, що

предметність економічної реальності поєднує в собі значення фізичного об'єкта і мовного референта); забезпеченням вільного самовизначення та активізації особистісних ресурсів майбутнього економіста як гуманної творчої індивідуальності (зважаючи на те, що в природному психологічному розвитку суб'єкта закладено усі необхідні дані для того, щоб відбувся «самоспалах культурного розвитку», за Л. Виготським.

Продуктивність організаційно-процесуального компонента моделі педагогічної технології мало забезпечити врахування об'єктивних і суб'єктивних факторів. Серед перших виокремлено: вплив «лінгвістичного оберту» на мовний простір економічної сфери; поява нових психолінгвістичних моделей і чинників економічної поведінки; зміна ціннісних орієнтирів в економічній освіті. До суб'єктивних факторів віднесено переважання в економічній свідомості сучасного суб'єкта господарювання гностичних і пугнічних емоцій; онтогенетична пристосованість студента до співбуття в ігровому полісеміотичному інформаційному просторі.

Моделювання *діагностико-рефлексивного* компонента педагогічної технології передбачало вибір та валідацію діагностувальних методик для виявлення рівня сформованості культури професійного мовлення майбутніх фахівців економічного профілю за критеріями кожного з визначених компонентів. Зокрема, для діагностики рівня сформованості *мотиваційного компонента* було обрано методики О. Потьомкіної, Ю. Орлова, Л. Несторової; *когнітивного компонента* – тест розуміння словесних зв'язків Р. Амтхауера; *операційного компонента* – тести креативності С. Медніка – А. Вороніна, П.Торенса, *аксіологічного компонента* – методика Б. Баса.

Результатом проведеного дослідження постало створення моделі педагогічної технології формування культури професійного мовлення майбутніх фахівців економічного профілю у процесі вивчення гуманітарних дисциплін, візуалізація якої подана *на рис. 1*. Динамічний зв'язок між компонентами цієї моделі відображає (за принципом вірогіднісного детермінізму) логіку проведення формувального експерименту.

У *третьому розділі роботи* – **«Дослідження ефективності педагогічної технології формування культури професійного мовлення майбутніх фахівців економічного профілю в процесі вивчення гуманітарних дисциплін»** – охарактеризовано етапи експериментальної роботи, спрямованої на перевірку ефективності педагогічної технології, і проаналізовано результати педагогічного експерименту.

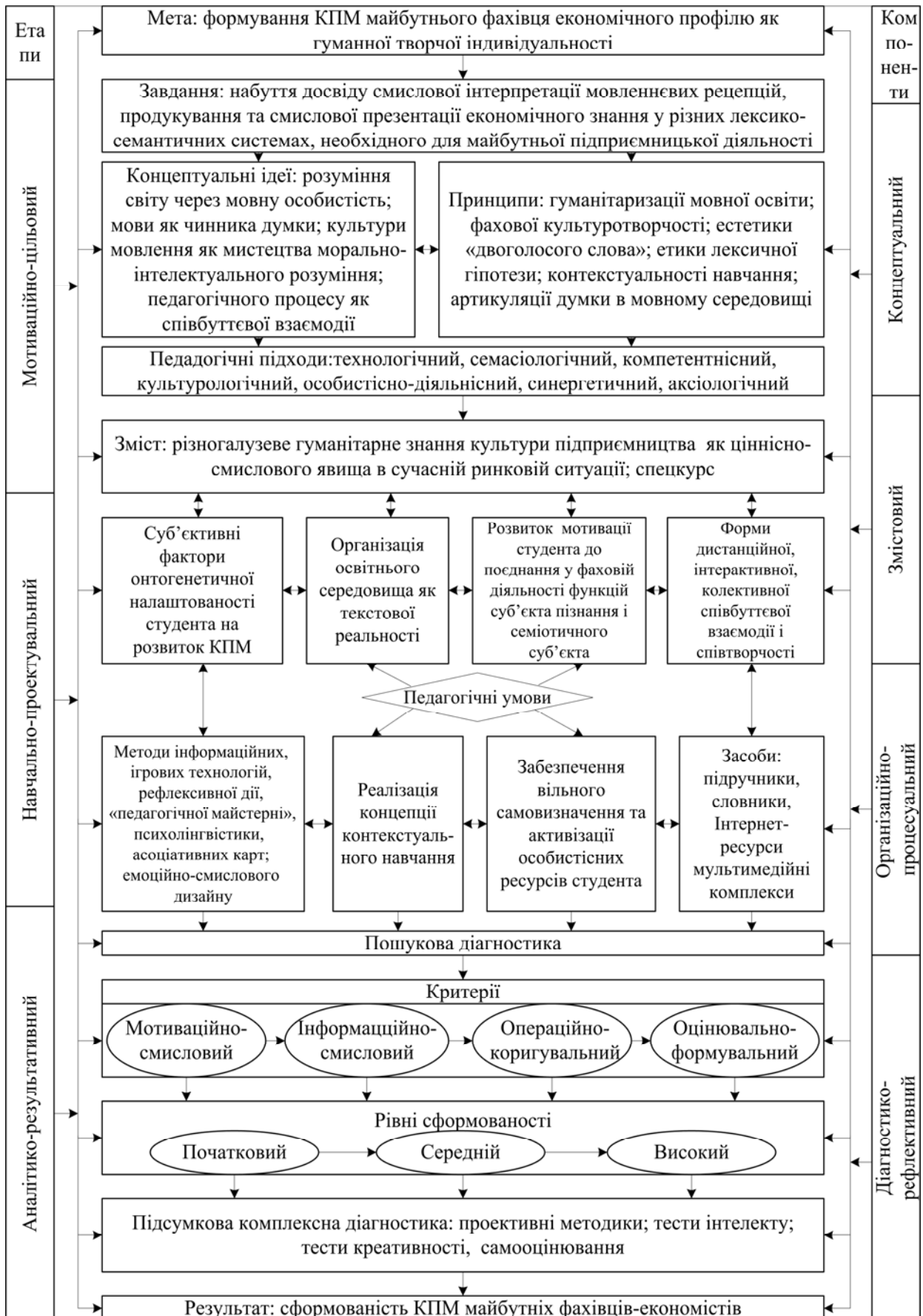

Рис.1. Модель педагогічної технології формування культури професійного мовлення майбутнього фахівця економічного профілю

У педагогічному експерименті брали участь 309 студентів 1-3-х курсів (155 осіб експериментальної і 154 особи контрольної групи).

На першому, *мотиваційно-цільовому етапі* впровадження моделі педагогічної технології перевірялась ефективність методів, форм і засобів організації освітнього середовища як текстової реальності, зокрема методів роботи з текстом, і виховання мотивації студента до мовленнєвої смислотворчості у різних лексико-семантичних системах (методика «педагогічна майстерня», мультимедійні екскурсії).

На другому, *навчально-проектувальному етапі* реалізації педагогічної технології перевірялась результативність впровадженої на заняттях з гуманітарних дисциплін концепції контекстуального навчання як чинника формування культури професійного мовлення майбутніх економістів. Було виявлено ефективність її семіотичного напрямку, який, у свою чергу, інтегрував зміст технології розвитку критичного мислення (РКМЧП), інформаційної (ТОГІС), комп'ютерної та інтелектуально-ігрової технологій, методів психолінгвістики, емоційно-смыслового дизайну (І. Шехтер) і так званого осмислювального читання (INSERT). Їх застосування у формах інтерактивної і дистанційної співбуттєвої взаємодії та співтворчості забезпечувало практичне впровадження освоюваного мовленнєвого досвіду.

Особливо ефективним чинником реалізації означеного напрямку контекстуального навчання виявилася освітня стратегія педагогічної майстерні, згідно з концептуальними постулатами якої педагог мав активізувати мотиваційний запит студента на вирішення завдань інтелектуальної підприємницької поведінки. Як співучасник мовленнєво-смыслового пошуку він допомагав студенту вийти із хаосу питань до гармонії розуміння у педагогічній ситуації моделювання нестандартних економічних рішень за алгоритмом: формулювання бізнес-ідеї – розробка програми її реалізації – аргументація рішення – сутнісна інтерпретація результату.

Упродовж третього, *аналітико-результативного етапу* реалізації педагогічної технології здійснювались кореляційний аналіз параметральних і загального показників сформованості досліджуваного феномену та зіставлення кількісних еквівалентів суми показників з метою доведення надійності діагностики, а отже коректності діагностико-рефлексивного моделювання.

Після педагогічної взаємодії, як свідчать дані (*рис. 2*), було виявлено, що за критеріями сформованості мотиваційного компонента культури професійного мовлення кількість студентів, які досягли високого рівня в експериментальній групі зросла на 21,29%, а в контрольній – лише на 2%; за критеріями сформованості когнітивного компонента культури професійного мовлення кількість студентів з високим рівнем в експериментальній групі зросла на 15,26%, а в контрольній – лише на 6,52%; за критеріями сформованості операційного компонента культури професійного мовлення кількість студентів експериментальної групи, які показали високий рівень, зросла на 15,23%, а в контрольній – лише на 2,89%; нарешті, за критеріями сформованості аксіологічного

компонента культури професійного мовлення високий рівень виявили 29,7% респондентів експериментальної і 15,6 % контрольної групи, тобто кількість студентів цього рівня у першому випадку зросла на 15,47%, а в другому – лише на 2,96%.

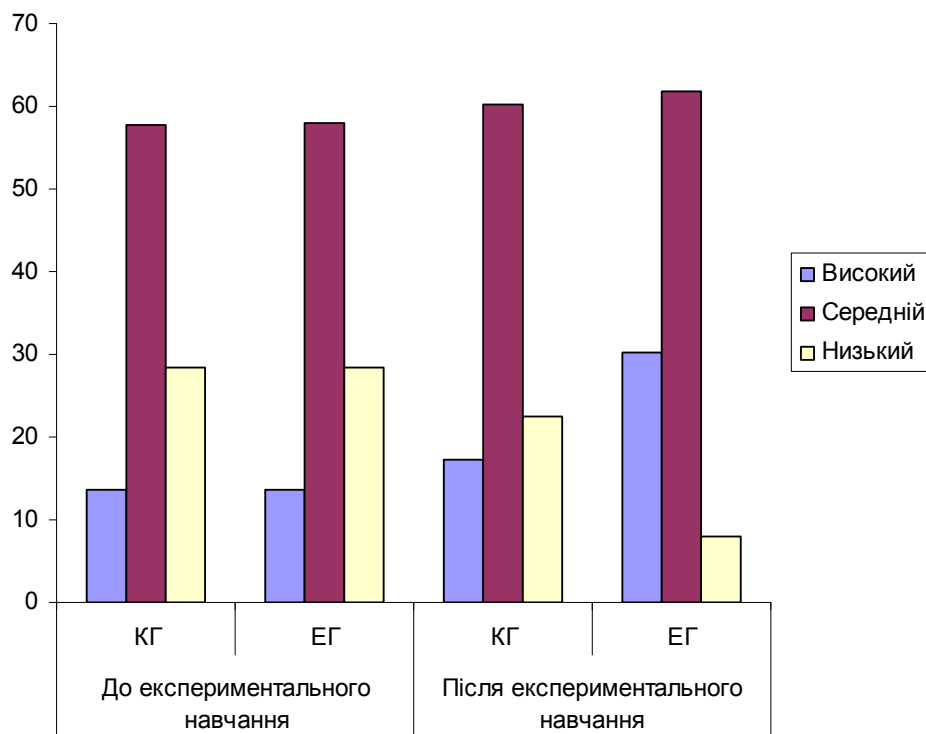

Рис. 2. Порівняльна діаграма рівнів сформованості культури професійного мовлення майбутніх фахівців економічного профілю

Отримані результати дають підстави стверджувати, що педагогічна технологія формування культури професійного мовлення майбутніх фахівців економічного профілю в процесі вивчення гуманітарних дисциплін виявилась ефективною.

ВИСНОВКИ

Актуальність реалізації процесу гуманітаризації сучасної економічної освіти висуває вимогу не лише оновлення педагогічного змісту, але й переосмислення його методологічних засад: орієнтацію на герменевтику індивідуальної творчості, постматеріальні цінності. Мовна освіта майбутнього економіста є чинником його готовності до активної інтелектуальної діяльності у просторі різних семіотичних систем.

1. Проведений методологічний аналіз проблеми так званого лінгвістичного оберту (з актуалізацією смислу, що спрямовує) дав підстави для дослідження гуманітарного знання як мовленого смислу, а мовного середовища – як засобу артикуляції думки. Це стало основою для з'ясування чинності професійного мовлення у самовираженні фахівця як семіотичного суб'єкта і

гуманного культуротворця і визначення *культури професійного мовлення* майбутнього фахівця економічного профілю як інтегративної особистісної якості, що проявляється у готовності до інтерпретації, продукування і презентації ціннісно осмисленої фахової інформації в різних лексико-семантичних системах з метою реалізації інтелектуальних функцій підприємницької діяльності.

З урахуванням психологічної характеристики цих функцій означений феномен розглянуто як динамічну структуру, складовими якої є: *мотиваційний, когнітивний, операційний і аксіологічний* компоненти.

Означена структура визначена в контексті удосконаленої професіограми економіста як гуманної творчої індивідуальності з метою врахування його готовності до мовленнєвої смислотворчості.

2. На основі осмислення ряду когнітивних таксономій, шкал засвоєння знань, умінь і навичок та експертних оцінок визначено критерії і показники сформованості культури професійного мовлення майбутніх фахівців економічного профілю:

мотиваційно-смиловий (показники – характер смислової орієнтації студента на освоєння гуманітарно-технічної лексики представників різних підприємницьких культур; стійкість смислового ставлення студента до мовної парадигми фахового знання; сформованість наміру реалізації смислотвірних функцій рецептивного і продуктивного мовлення);

інформаційно-смиловий (показники – глибина і обсяг засвоєння смислової типології тексту для адекватної інтерпретації фахового знання; ступінь обізнаності зі стратегіями смислової інтерпретації мовленнєвих рецепцій і продукування фахового знання, ступінь обізнаності з тактиками смислової презентації фахового знання);

операційно-коригувальний (показники – рівень оволодіння уміннями смислової інтерпретації мовленнєвих рецепцій фахового знання; рівень оволодіння уміннями мовленнєвого продукування і смислової презентації фахового знання);

оцінювально-формувальний (показники – ступінь готовності студента до реалізації розвивальної функції самооцінки як гуманної творчої індивідуальності; ступінь готовності до реалізації розвивальної функції експертної оцінки майбутнього економіста як гуманної творчої індивідуальності). Здійснено змістову характеристику рівнів сформованості культури професійного мовлення майбутніх фахівців економічного профілю.

3. На основі гуманітарної парадигми і з урахуванням особливостей сучасної культури підприємництва теоретично обґрунтовано модель педагогічної технології формування культури професійного мовлення майбутніх фахівців економічного профілю в процесі вивчення гуманітарних дисциплін. Складовими моделі є: *мета*, конкретизована у *завданнях* (набуття досвіду смислової інтерпретації мовленнєвих рецепцій, продукування і смислової презентації

економічного знання; освоєння лексико-семантичних і семіотичних систем сучасного економічного інформаційного простору; інтуїтивної лексики для аргументації нестандартних рішень); *концептуальні ідеї* мовленнєвої діяльності як розуміння породження єдиного смислового поля людства; *закономірності* педагогічної організації процесу (взаємозалежності мови і знання; породжувальної граматики і епістемології; культури мовного виховання і мовного виховання культурою); педагогічні *підходи* (технологічний, семасіологічний, компетентнісний, культурологічний, особистісно-діяльнісний, синергетичний, аксіологічний); *принципи* формування культури професійного мовлення (гуманітаризації мовної освіти, фахової культуротворчості, естетики «двоголосого слова», етики лексичної гіпотези, контекстуальності навчання, артикуляції думки в мовному середовищі); *зміст* (спекурс і різногалузеве гуманітарне знання культури підприємництва як ціннісно-смислового явища в сучасній ринковій ситуації); *методи* інформаційних, ігрових, рефлексивних технологій, «педагогічної майстерні», психолінгвістики, асоціативних карт, емоційно-смислового дизайну; *форми* інтерактивної, дистанційної співбуттєвої взаємодії та співтворчості; *засоби* (підручники, словники, Інтернет-ресурси, мультимедійні комплекси); *умови* (організація освітнього середовища як текстової реальності; розвиток мотивації студента до поєднання у фаховій діяльності функцій суб'єкта пізнання і семіотичного суб'єкта; реалізація концепції контекстуального навчання; забезпечення вільного самовизначення та активізації особистісних ресурсів майбутнього економіста); *результат* (сформованість культури професійного мовлення майбутнього економіста).

4. Результати експериментальної роботи засвідчили ефективність розробленої педагогічної технології формування культури професійного мовлення майбутніх фахівців економічного профілю в процесі вивчення гуманітарних дисциплін. Вона забезпечена структурно-функціональною взаємодією основних компонентів, дотриманням визначених закономірностей, принципів та педагогічних умов, що, у свою чергу, сприяло ефективності методів, засобів та організаційних форм педагогічного супроводу мовленнєвої діяльності студентів. Зіставлення результатів формування досліджуваного феномену за технологією гуманітарної і традиційної освітніх парадигм виявило відчутне превалювання динаміки відповідних зрушень у студентів експериментальної групи: за мотиваційно-смисловим критерієм – в середньому у 1,7 раза; за інформаційно-смисловим – в 1,7 раза; за операційно-коригувальним – в 1,4 раза; за оцінювально-формувальним – в 1,7 раза.

У результаті проведеного теоретико-експериментального дослідження підготовлено методичні рекомендації «Організаційно-технологічні аспекти формування культури професійного мовлення майбутніх фахівців економічного профілю в процесі вивчення гуманітарних дисциплін».

5. Дисертаційне дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми. Перспектива подальших досліджень полягає у з'ясуванні впливу процесу формування культури професійного мовлення майбутнього економіста на якість його фахової підготовки, визначенні шляхів організації процесу формування досвіду мовленнєвої смислотворчості майбутніх фахівців у різних галузях виробничої і соціальної сфери.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ ВІДОБРАЖЕНО В ТАКИХ ПУБЛІКАЦІЯХ АВТОРА:

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Шилінська І. Ф. Лексикон як структурний компонент культури професійного мовлення майбутніх фахівців у галузі комп'ютерних інформаційних технологій / І. Ф. Шилінська // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія : Педагогіка. – 2008. – № 5. – С. 126 – 131.

2. Шилінська І. Ф. Культура професійного мовлення як чинник особистісного становлення майбутніх фахівців економічного профілю : теоретико-прикладний аспект / І. Ф. Шилінська // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія : Педагогіка. – 2010. – № 2. – С. 131 – 137.

3. Шилінська І. Ф. Технологія мовного виховання майбутніх фахівців економічного профілю: дискурс моделювання / І. Ф. Шилінська // Науковий вісник Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича. Серія: Педагогіка та психологія : зб. наук. праць. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2010. – Вип. 523. – С. 199 – 205.

4. Шилінська І. Ф. Структура та рівні сформованості культури професійного мовлення майбутніх фахівців економічного профілю / І. Ф. Шилінська // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота. – 2011. – № 20. – С. 184 – 186.

5. Шилінська І. Ф. Сучасний досвід реалізації педагогічних умов виховання майбутнього фахівця економічного профілю як мовної особистості / І. Ф. Шилінська // Науковий вісник Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича. Серія : Педагогіка та психологія : зб. наук. праць. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2011. – Вип. 560. – С. 198 – 205.

Опубліковані праці апробаційного характеру

6. Шилінська І. Ф. Проблема сучасного навчально-методичного забезпечення професійної іншомовної підготовки майбутніх фахівців економічного профілю : з досвіду підручникотворення / І. Ф. Шилінська // Наукові записки. Серія : Психологія і педагогіка. Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. [«Міжнародна комунікація: мова – культура – особистість»], (Острог, 22–23 квітня 2010 р.). – Острог, 2010. – Вип. 15. – С. 375 – 381.

7. Шилінська І. Ф. Методи інтерактивного навчання як засоби формування іншомовної компетенції студентів-економістів / І. Ф. Шилінська // Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.

[«Проблеми та перспективи лінгвістичних досліджень в умовах глобалізаційних процесів»], (Тернопіль, 30–31 жовтня 2007 р.). – Тернопіль, 2007. – Ч. 2. – С. 134 – 136.

8. Шилінська І. Ф. Формування культурно-мовної особистості у процесі вивчення іноземної мови / І. Ф. Шилінська // Матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. [«Іноземномовна комунікація : здобутки та перспективи»], (Тернопіль, 24–25 квітня 2008 р.). – Тернопіль, 2008. – С. 320 – 321.

9. Шилінська І. Ф. Особливості професійного мовлення майбутніх фахівців з економічної кібернетики в умовах сучасної посткультури / І. Ф. Шилінська // Матеріали X Міжнар. наук.-практ. конф. [«Семантика мови і тексту»], (Івано-Франківськ, 21–23 вересня 2009 р.). – Івано-Франківськ, 2009. – С. 396 – 399 .

10. Шилінська І. Ф. Можливості використання антропних освітніх технологій у процесі професійної мовленнєвої підготовки майбутніх фахівців економічного профілю / І. Ф. Шилінська // Матеріали п'ятої Республікан. наук. конф. [«Актуальні питання лінгвістики, літературознавства та інноваційної методики викладання іноземних мов»], (Тернопіль, 19–20 травня 2011 р.). – Тернопіль, 2011. – С. 69 – 71.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

11. Слухинська В. С. Англійська мова для професійного спілкування (для технічних спеціальностей) / В. С. Слухинська, І. Ф. Шилінська : [навчальний посібник]. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2009. – 120 с.

12. Шилінська І. Ф. Організаційно-технологічні аспекти формування культури професійного мовлення майбутніх фахівців економічного профілю в процесі вивчення гуманітарних дисциплін : Методичні рекомендації / Інна Шилінська. – Тернопіль : ТНЕУ, 2011. – 34 с.

АНОТАЦІЯ

Шилінська І. Ф. Формування культури професійного мовлення майбутніх фахівців економічного профілю в процесі вивчення гуманітарних дисциплін. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Тернопіль, 2012.

У дисертації досліджено шляхи гуманітарної підготовки майбутнього фахівця економічного профілю, зокрема впровадження мовної парадигми гуманітарного знання як чинника його фахової смислотворчості в умовах сучасного інформаційного простору.

Зважаючи на доцільність самовираження підприємця постекономічного суспільства як семіотичного суб'єкта і гуманної творчої індивідуальності, його культура професійного мовлення

передбачає готовність до інтерпретації, продукування і презентації сутнісного смислу фахового знання як етичної думки моральною мовою в різних лексико-семантичних і семиотичних системах.

Визначено сутнісний зміст і структуру культури професійного мовлення майбутніх фахівців економічного профілю: мотиваційний, когнітивний, операційний і аксіологічний компоненти. Встановлено критерії та показники рівнів сформованості досліджуваного феномену.

Теоретично обґрунтовано та розроблено модель педагогічної технології формування культури професійного мовлення майбутніх фахівців економічного профілю у процесі вивчення гуманітарних дисциплін, здійснено експериментальну перевірку результативності її впровадження.

Ключові слова: культура професійного мовлення майбутнього фахівця економічного профілю, мовна парадигма знання, семиотичний суб'єкт, контекстне навчання, мовленнєва смислотворчість.

АННОТАЦИЯ

Шилинская И. Ф. Формирование культуры профессиональной речи будущих специалистов экономического профиля в процессе изучения гуманитарных дисциплин. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04. – теория и методика профессионального образования. – Тернопольский национальный педагогический университет имени Владимира Гнатюка, Министерство образования и науки, молодежи и спорта Украины, Тернополь, 2012.

В диссертации исследованы пути гуманитарной подготовки будущих специалистов экономического профиля, в частности их обучение в контексте речевой парадигмы знаний как фактора профессионального смыслотворчества в условиях современного информационного пространства.

В связи с целесообразностью самовыражения предпринимателя постэкономического общества как семиотического субъекта и гуманной творческой индивидуальности, его культура профессиональной речи предполагает готовность к интерпретации, продуцированию и презентации специальных знаний как этической мысли на языке морали в разных лексико-семантических и семиотических системах.

Определена сущность и структура культуры профессиональной речи будущих специалистов экономического профиля: мотивационный, когнитивный, операционный и аксиологический компоненты. Выделены критерии и показатели уровней сформированности указанного личностного образования.

Теоретически обоснована и разработана модель педагогической технологии формирования культуры профессиональной речи будущих специалистов экономического профиля в процессе изучения гуманитарных дисциплин, произведена экспериментальная проверка ее внедрения.

Ключевые слова: культура профессиональной речи будущих специалистов экономического профиля, речевая парадигма знания, семиотический субъект, контекстное обучение, речевое смыслотворчество.

ANNOTATION

Shylinska I. F. Professional Speech Culture Formation of the Future Specialists in Economics in the process of studying the humanities. – Manuscript.

Dissertation for a Candidate Degree in Pedagogics, speciality 13.00.04 – Theory and Methodology of Professional Education. – Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University, Department of Education and Science, Youth and Sports of Ukraine, Ternopil, 2012.

The thesis is devoted to the problem of professional speech culture formation of the future specialists in economics in the process of studying the humanities. Such way of humanitarian training of the future economist and entrepreneur as implementation of language knowledge paradigm into the studying process, a factor of his or her sense making in current information society, has been researched. Taking into account the expediency of self-expression of an entrepreneur of a post-industrial society as a semiotic individual and humane creative individuality, his or her professional speech culture assumes readiness for interpretation, production and presentation of the essence of special knowledge as the ethic thought in different lexical-semantic and semiotic systems.

The structure of the researched phenomenon has been determined as the unity of *motivational* (student's orientation to semantic mastering of humanitarian and technical vocabulary of the representatives of different corporation cultures, semantic disposition to professional knowledge language paradigm, intention of realization of sense making functions of reception and production in the process of speech activity); *cognitive* (knowledge of professional text sense typology, strategies of sense interpretation, production and special knowledge presentation tactics in different lexical-semantic systems), *operational* (semantic flexibility, semantic generalization and cognitive language multifunctional abilities in the process of speech receptions, sense interpretation, production and special knowledge presentation) and *axiological* (expert- and self-evaluation of professional and personal qualities such as: business ethics, tolerance, analytical-vocabulary curiosity, semiological sociability, strategically-speech creativity, humanitarian erudition and semiotic-linguistic taste) components.

The professionogram of an economist-entrepreneur has been determined on the basis of defined knowledge and skills.

The pedagogical technology model of the researched phenomena has been substantiated and developed. It includes the *goal; conceptual ideas* of speech activity as the process of production and entering the single sense field of mankind; *objective regularities* of pedagogical organization of the process of constructive interaction of generative grammar and epistemology; *pedagogical approaches* (semaciological, competent, cultural, personal-active, synergetic, axiological, technological); *principles* of professional speech culture formation (humanitarisation of special language training, culture creation in the field of professional activity, esthetics of «two sound word», ethics of lexical hypothesis, contextual learning, thought articulation in language society); language paradigm of the humanities content and the developed author's course «Professional Speech Culture of Economic Cybernetics Specialists»; *methods* (informational, game, reflexive technologies, «pedagogical workshop», psycholinguistic); *forms* (interactive, cooperative, distance studying); means (Web resources, multimedia); conditions (organization of educational environment as textual reality, student's motivation growth to connection in his or her professional activity functions of learning individual and semiotic individual, realization of contextual learning concept, ensuring independent self-determination of the future economists and stimulation of their personal resources); result (culture formation of the future specialists in economics).

The developed technology model has been implemented into the process of learning the humanities at the objective-motivational, projective-learning and resultant-analytical stages.

The levels of professional speech culture formation of the future specialists in economics (initial, intermediary and advanced) have been determined on the basis of the singled out criteria and their indicators (*semantic-motivational* – a type of student's semantic orientation to mastering the humanitarian and technical vocabulary of the representatives of different corporation cultures, stability of semantic disposition to special knowledge language paradigm, formation of intention of sense making functions realization of speech reception and production; *semantic-informational* – the profound and vast knowledge of professional text sense typology, a level of knowledge of the strategies of the sense interpretation of speech receptions and professional knowledge production, a level of knowledge of semantic text presentation tactics in different lexical-semantic systems; *corrective-operational* – a level of mastering the skills of sense interpretation of professional knowledge speech receptions, a level of mastering the skills of speech production and sense presentation of professional knowledge and *evaluative-forming* – student's level of readiness for expert and self-evaluation of professional and personal qualities).

Professional speech culture diagnostics has been made with the help of specially developed methods.

The results of the forming experiment proved the effectiveness of the author's pedagogical technology model implementation so well as the previously simulated content, forms and methods of the

professional speech culture formation of the future specialists in economics in the process of studying the humanities.

Key words: professional speech culture of the future specialists in economics, language knowledge paradigm, semiotic individual, contextual learning, speech sense making.